

Organizace jako součást národního hospodářství

- Hospodářství a hospodářský princip
- Pojetí organizace
- Organizace a hospodářský systém
- Typologie organizace

Hospodářství a hospodářský princip

Podnikové hospodářství je součástí ekonomických věd.

Předmětem zkoumání ekonomických věd je hospodářství (ekonomika).

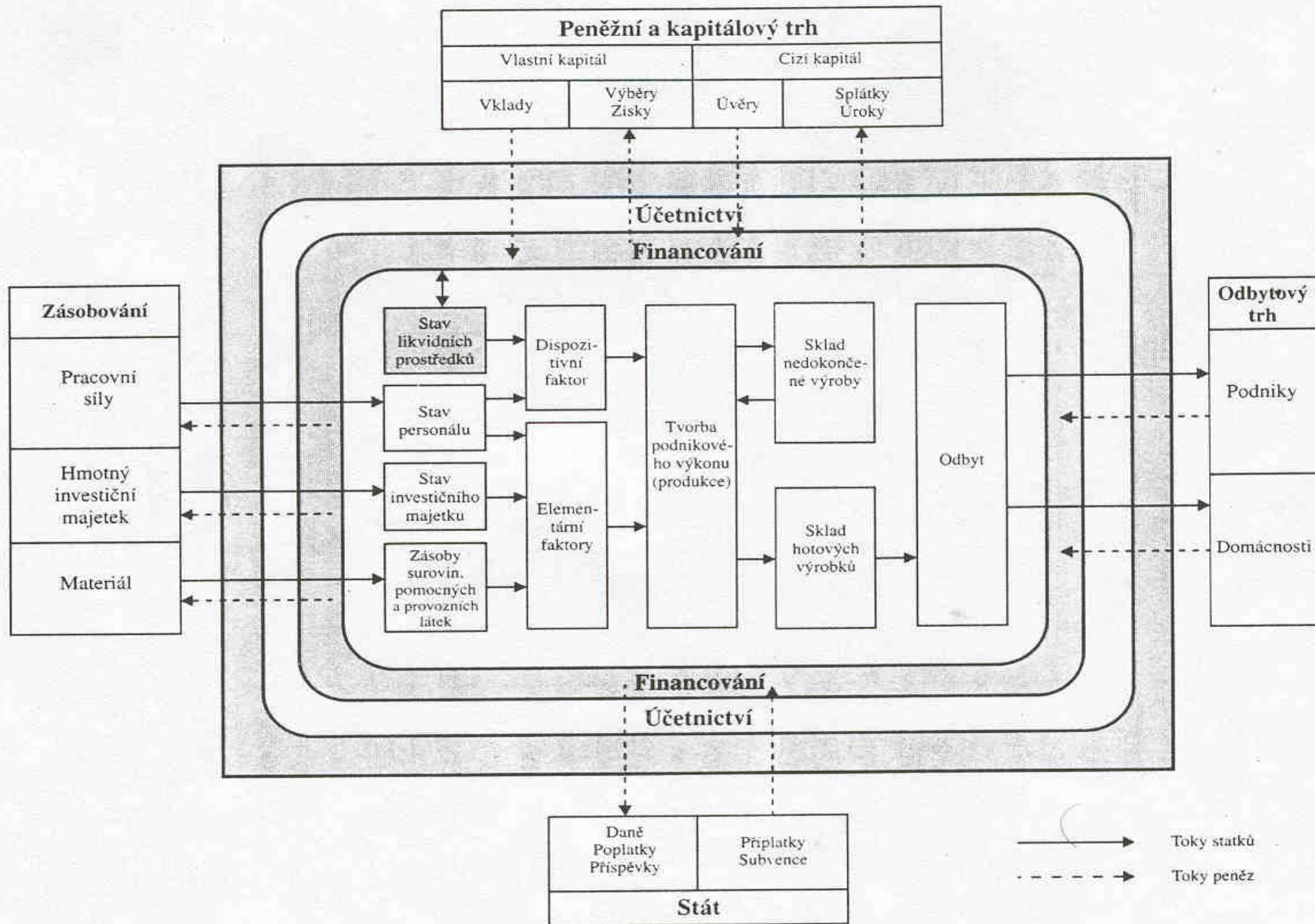
Hospodářství = oblast lidské činnosti, která se zabývá uspokojováním lidských potřeb.

Lidské potřeby jsou neomezené.

X

Statky (výrobky a služby) jsou omezené.

Napětí mezi neomezenými potřebami a omezenými statky nutí člověka, aby hospodařil.

Hospodářství a hospodářský princip

Hospodářská činnost = využívání existujících výrobních prostředků (faktorů) tak, aby bylo dosaženo co největšího uspokojení potřeb.

Rozhoduje se o:

- výrobě statků (podniky a organizace)
- spotřebě statků (zákazníci).

Předmětem výroby jsou:

věcné statky (výrobky)

nemateriální statky (služby).

Hospodářství a hospodářský princip

Hospodářské jednání podléhá obecnému
principu racionality:

- Určitého užitku (cíle) je třeba dosáhnout s co nejmenší obětí (s co nejmenším vynaložením prostředků)
- Co nejvyššího užitku (cíle) je třeba dosáhnout s určitou obětí (s určitým množstvím vynaložených prostředků).

princip racionality $\approx$ ekonomický princip $\approx$ princip hospodárnosti.

Princip racionality

Obecná formulace	Princip hospodárnosti (ekonomický princip)		Optimalizace rentability		
	Produktivita (kvantitativní nebo technická hospodárnost).	Hospodárnost (hodnotově vyjádřená hospodárnost).	Maximalizace rentability celkového kapitálu.	Maximalizace rentability vlastního kapitálu.	Minimalizace nákladů cizího kapitálu.
$\frac{\text{cíl}}{\text{prostředky}} = \frac{\text{užitek}}{\text{obět'}}$	$\frac{\text{kvantitativní výnos (získané množství)}}{\text{kvantitativní vklad (množství použitých faktorů)}}$	$\frac{\text{hodnotový výnos}}{\text{hodnotový vklad (prostředky)}}$	$\frac{\text{zisk} + \text{úrok} = \text{cizího kapitálu}}{\text{celkový kapitál}}$	$\frac{\text{zisk}}{\text{vlastní kapitál}}$	$\frac{\text{úrok} = \text{cizího kapitálu}}{\text{cizí kapitál}}$
Optimálního cíle má být dosaženo daným vkladem prostředků.	Maximálního kvantitativního výnosu má být dosaženo daným množstvím faktorů.	Maximálního hodnotového výnosu má být dosaženo daným vkladem.	Maximálního celkového výnosu (zisk+úrok z cizího kap.) má být dosaženo daným vkladem celkového kapitálu (vl. kap. + cizí kap.)	Maximálního zisku má být dosaženo daným vkladem vlastního kapitálu.	Minimální výše úroku z cizího kap. má být dosaženo při daném vkladu cizího kapitálu.
Stanoveného cíle má být dosaženo minimálním vkladem prostředků.	Stanoveného kvantitativního výnosu má být dosaženo minimálním množstvím faktorů.	Stanoveného hodnotového výnosu má být dosaženo minimálním vkladem.	Stanoveného celkového výnosu (zisk + úrok z cizího kap.) má být dosaženo s minimálním celkovým kapitálem (vlastní + cizí kapitál)	Stanoveného zisku má být dosaženo s nejnižším možným vkladem vlastního kapitálu.	Stanovené sumy úroků z cizího kapitálu má být dosaženo z co největší výpůjčky cizího kapitálu.

Hospodářství a hospodářský princip

Princip hospodárnosti (ekonomický princip) **je ryze formální princip**
- nevypovídá nic o cílech a motivech jednání.

Podnikatelský subjekt může usilovat nejen o zisk, ale např. o:

- zlepšení zásobování obyvatelstva statky
- získání hospodářské moci či politického vlivu
- zvýšení podílu na trhu, ...

Hospodářství je souhrnem všech plánovitých lidských činností, které se uskutečňují na ekonomickém principu (principu hospodárnosti), jejichž účelem je uspokojování (neomezených) lidských potřeb omezenými statky.

Pojetí organizace

Proces zhotovování statků a poskytování služeb, jejich odbyt a jejich spotřeba se uskutečňuje v organizovaných hospodářských jednotkách – **organizacích** (samostatných hospodářstvích).

Organizace

produkční hospodářství (podniky)

spotřební hospodářství (soukromé domácnosti a organizace veřejné správy)

Organizace

= plánovitě organizovaná hospodářská jednotka, v níž se zhotovují (produkuje) a distribuují (spotřebovávají, prodávají) věcné statky a služby.

Předmětem podnikového hospodářství je chování a rozhodování v podniku. Sem patří rozhodování o:

- ✓ cílech podniku
- ✓ výstavbě podniku
- ✓ způsobu zhotovování a zhodnocování výkonů.

⇒ všechna rozhodnutí o využívání výrobních faktorů v podniku při dosahování stanovených cílů

Organizace - členění

Organizace – jiné členění

Organizace a hospodářský systém

Organizace

- v centrálně plánovacím systému
- v tržním systému.

Znaky podniku

Systémově indiferentní

- Kombinace výrobních faktorů
- Princip hospodárnosti
- Princip finanční rovnováhy

Systémově podmíněné

- Princip autonomie
- Výdělečný princip
- Princip soukromého vlastnictví

Faktory nezávislé na
hospodářském systému

Faktory závislé na
hospodářském systému

Výrobní
faktory (práce
- hmotný
investiční
majetek -
materiál)

Princip
hospodárnosti

Finanční
rovnováha

Podnik

A.
Tržní
hospodářství
(autonomní
podnik)

B.
Plánované
hospodářství
(podnik =
výkonný orgán
národního
hospodářství)

Autonomní určová-
ní hospodářského
plánu
(princip autonomie)

Výdělečný princip
(maximalizace
zisku)

Princip soukromého
vlastnictví

Centrální
národohospodářský
plán

Princip plnění
plánu

Princip
společenského
vlastnictví

Systemově indiferentní znaky

---

1. Kombinace výrobních faktorů - k uskutečňování výroby je třeba výrobních faktorů (podnikohospodářských):

- **výkonná práce**
- **dispozitivní práce**
- **dlouhodobý majetek**
- **materiál**

2. Princip hospodárnosti

- omezenost zdrojů x neomezenost potřeb $\Rightarrow$ organizace musí podřídít své jednání ekonomickému principu (minima či maxima)

3. Princip finanční rovnováhy

Organizace může dlouhodobě existovat pouze tehdy, jestliže je schopna dostát svým platebním povinnostem (závazkům) ve stanovených termínech.

Systemově podmíněné znaky (pro tržní hospodářství)

---

1. Princip autonomie:

Podnik určuje své plány sám, na základě tržní situace, **bez zásahů státu.**

2. Výdělečný princip:

Důvodem podnikání je **dosáhnout** (maximální) **zisk.**

3. Princip soukromého vlastnictví

Výrobní faktory patří **soukromým osobám** (ne státu), které poskytly vlastní kapitál

Přednosti tržního hospodářského systému

- osobní svoboda daná zárukou soukromého vlastnictví, soukromého dědického práva a autonomií podniku
- rychlost využívání technického pokroku
- motivace a efektivnost ziskového principu

Organizace veřejné správy (včetně podniků státu nebo obcí)

- princip soukromého vlastnictví pro ně neplatí
- princip autonomie a princip ziskovosti je u nich (často v důsledku sociálních ohledů) zrušen, omezen nebo nahrazen:
  - snahou o dosahování **přiměřeného zisku**,
  - snahou o pokrytí nákladů dosaženými příjmy
  - snahou o zajištění zaměstnanosti...

Slabiny tržního systému

---

1. Tendence ke koncentraci

Podnik úspěšný v tržní soutěži roste a vytlačuje své méně úspěšné konkurenty, čímž se omezuje až odstraňuje tržní soutěž.

2. Tendence k nerovnému rozdělování

Tržní systém umožňuje diferenciaci příjmů z práce podle výkonů a příjmů z vloženého vlastního kapitálu podle míry zisku, díky čemuž je příjem z jednotky práce a kapitálu odlišný, což vede k velkým příjmovým rozdílům mezi jednotlivci, které vedou k nerovnému rozdělení celkového majetku.

3. Tendence ke konjunkturálním výkyvům

Rozdíly mezi nabídkou a poptávkou jsou vyrovnávány konjunkturálními výkyvy - v konjunktúře je nadvýroba, rostou ceny, roste zaměstnanost a inflace a v období recese se naopak snižuje výroba a roste nezaměstnanost.

Slabiny tržního systému – řešení?

Odstranění slabin tržní ekonomiky

Zpravidla pomocí systémově konformních (systému přizpůsobených) legislativních zásazích státu:

- zajišťují fungování tržní soutěže (např. pomocí ÚOHS)
- odstraňují systémově imanentní (systému vlastní) slabiny (např. zákon o ochraně hospodářské soutěže)
- legislativní úpravy rozdělování a záruky příjmů (např. progresivní daň z příjmů, ochrana práce pomocí zákoníku, úprava tvorby majetku atd.) koriguje nerovné rozdělování důchodů a majetku
- monetární a především fiskální politika (s proticyklickým působením)

Opravdu to funguje nebo je to jen chiméra?

Proč to nefunguje?

Typologie organizací

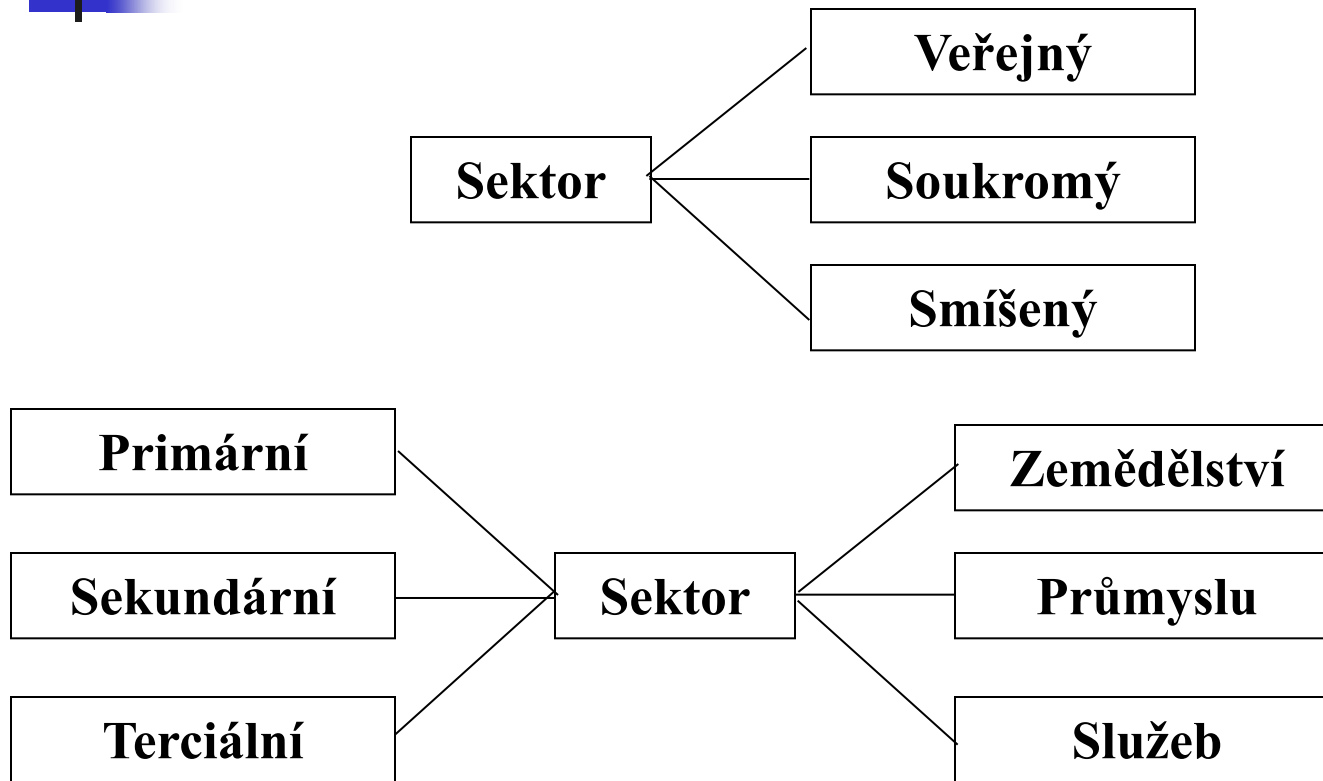
Nejdůležitější třídící hlediska:

- **Podle sektorů a hospodářských odvětví**
- **Podle druhu výkonů**
- **Podle způsobu zhotovování výkonů** (pouze podniky)
- **Podle převládajícího výrobního faktoru**
- **Velikost organizace**

Další třídící hlediska:

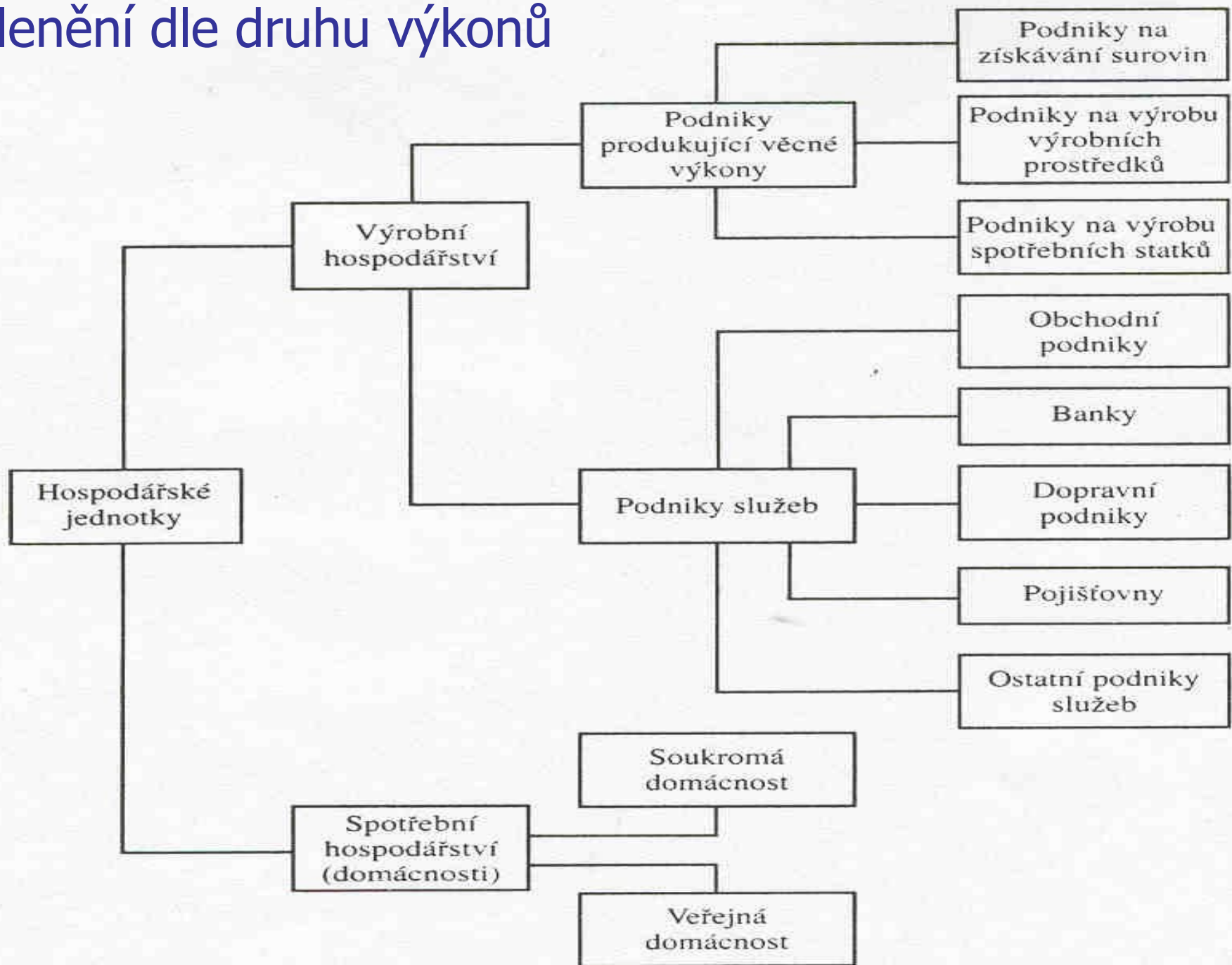
- **závislost na stanovišti**
- **pohyblivost**
- **organizačně právní forma podnikání** (pouze podniky)

Členění dle sektorů a hospodářských odvětví

V ČR členění průmyslu, zemědělství a služeb podle **CZ-NACE**

Členění dle druhu výkonů

Členění dle způsobu zhotovování výkonů

- **podle výrobních principů** (výrobních typů)
  - východiskem opakovanost výroby
- **podle výrobních způsobů** (organizačních typů výroby)
  - vychází z rozdílů ve způsobu rozmístění strojů, resp. z rozdílů v uspořádání pracovišť.

Členění dle převládajícího výrobního faktoru

- **pracovně intenzivní**
- **investičně náročné**
- **materiálově intenzivní**

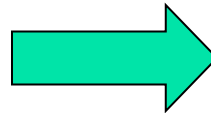

Členění dle velikosti

Členící kritéria:

- počet zaměstnanců
- obrat
- velikost majetku

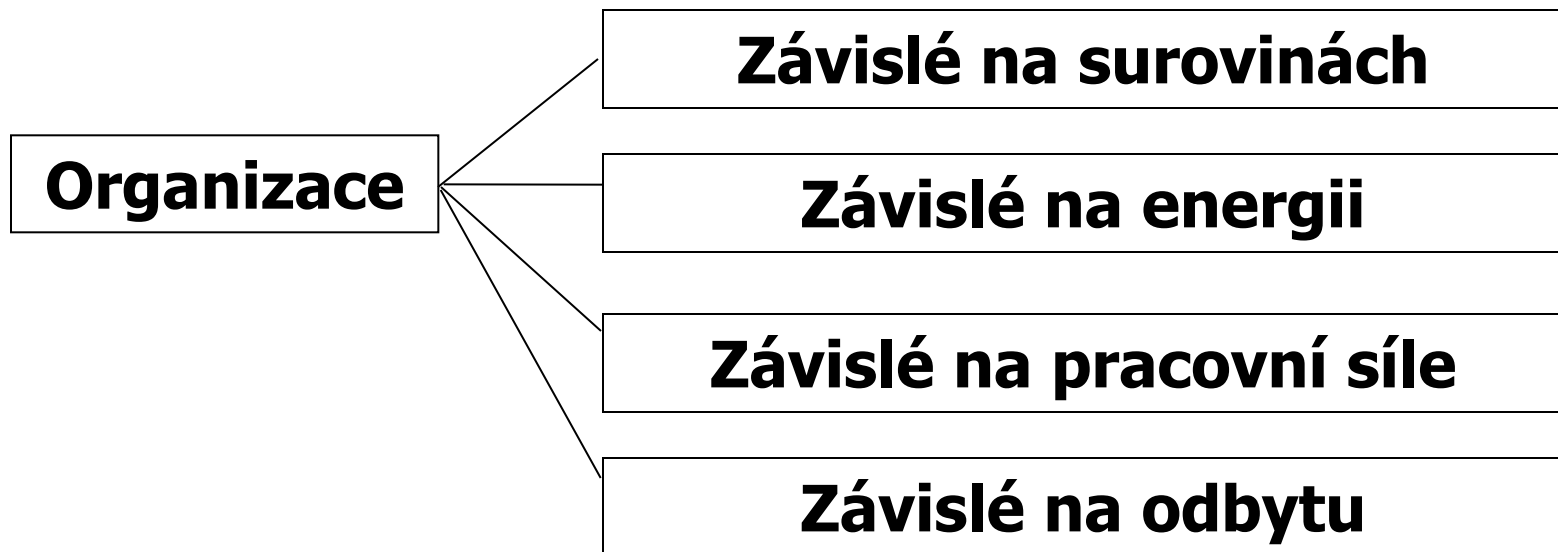
Organizace:

- malé
- střední
- velké

Členění dle závislosti na stanovišti

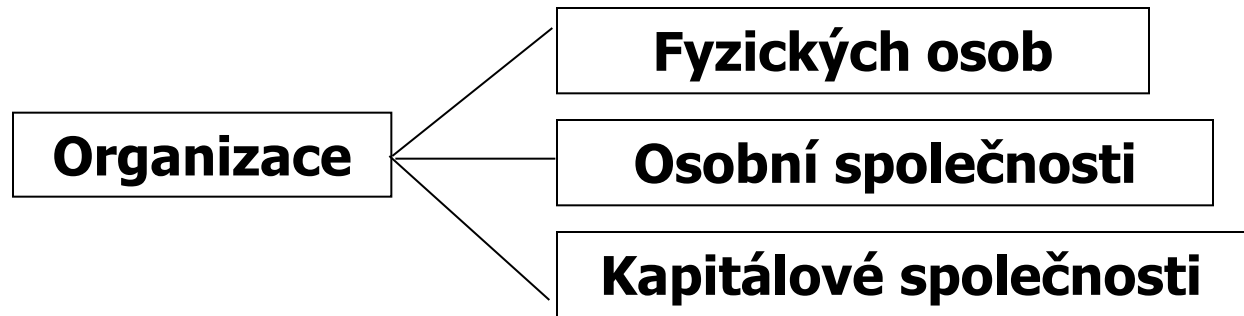

Členění dle pohyblivosti

- organizace **zcela nebo z části vázané na stanoviště**
- **cestující organizace.**

Členění dle organizačně-právní formy

Kritéria:

- **ručení** – omezené x neomezené
- **daňové zatížení**
- **možnosti financování**

Členění organizací veřejného sektoru

Používaná kritéria:

- **Charakter statků** (soukromé, veřejné, smíšené)
- **Finanční toky** (k institucím, k obyvatelstvu)
- **Zakladatel** (obec, subjekt státní správy, ze zákona)
- **Funkce** (ekonomická, sociální, politická, etická)
- **Podíl vlastnictví majetku** (soukromé, obecní, státní)
- **Potřeby** (výrobní, finální – společenské nebo individuální)